

ITALIAE
**TOTIVS ORBIS OLIM DOMA
TRICIS NOVA ET EXACTISS
DESCRIPTIO**
IACOBO CASTALDO AVCTORE
*Antwerpia celabat Ge
rardus de Jode anno 77
Cum primitio*

ITALIA.

lationem pertulit. Has authorū diuisiones ascribere libuit, ut omnes omnium temporum Italæ partitiones quoad fieri posit, curiosis lectoribus in promptu essent. Aelianus author affirmat olim in Italia 1166. vrbes extitisse, Guido Presbyter Rauennas ex igneo, qui de vrribus Italæ scriptis, eius tēporibus septingentas fuisse, aliter quam nunc instituto & more Ecclesiæ Romanæ fit, quo ciuitates illæ tantum appellari solent, vbi Præsideat Episcopus. Hac porrò ratione nostro seculo plus trecentas ciuitates Italiam habere censemus. Evidentes autem Italæ calamitates adeò fuere, ut si maximè nunc oppida, castellaque momenti alicuius inter vrbes referas, ad antiquum tamen numerum haud sis peruenturus. Italia vniuersa à Plinio Solinoque folio maximè querno assimilatur, ut proceritate sit amplior quam latitudine, in latum se flectens cacumine, & Amasonicae figura definens Parmæ. Vbi à medio excursu Cyathos vocatur, Persinus Lunatos duo cornua emittens Leuca petram dextram, Lacinium sinistra. Recentiores eam integri cruris humani ab coxendice ad imum pedem effigie pingunt, quam speciem nos putamus esse convenientissimā. Habet aut Italia Pen'insulæ speciem, tribus lateribus mari circumfusa: Eam Polybius hoc modo definit. Omnis (inquit) Italia trianguli figuram habet, latus quod Orientem spectat Ionio mari & sinu Adriatico terminatur, quod verò in Meridiem & Occiduum vergit, Siculo & Tyrreno clauditur pelago. Hæc latera inuicem copulata, trianguli apicem faciunt propositū Italæ promontorium, quod Corinthum incolæ vocant, & Meridianam regionem spectat Ionium ac Siculū mare diuidit. Tertium latus quod ad gelidissimum Septentrionis axem, & Mediterranea loca protenditur, continuatio terminat Alpium, quæ à Massilia & locis supra Sardoum pelagus sitis incipientes usque ad intimū maris Adriatici finum, continuè extendentur, exiguo quodam spatio in medio relicto. Strabo Italiam hoc modo tum describit, tum celebrat. Instar est Insulæ (inquit) quā tuta in circuitu maria custodiunt, paucis exceptis partibus, quæ tamen in accessis vti muro, móribus, vallatæ littora sunt plerunque importuosa quosque portus habent, ij cum amplitudine, tum excellentia mirabilis, & aduersus externam vim tutissimi, nec minus ad excursiones opportuni, ac mercibus exportandis, aduehendisque commodi & frequentes. Aëris hic in vniuersum mira temperies, cuius vitalis pennisq; salubritas, animalia, arbores, breuiter quicquid ad usum humanæ vitæ commodum ac vtile esse potest, siue necessitati, siue voluptatibus paratum varietate mirabili generat, lōgitudine à Septentrione in Austrum maximè procurrit, additaq; Siciliam habet, eadem qua ipsa conditione ac natura cœli temperiem & intemperantiam pro caloris ac frigoris, vel raritate, vel vi, aut mediocritate patitur. Itaque cum tanta proceritate, inter vtramque cœli conditionem incedat, plurimum temperatæ regionis naturam obtineat, & plurifariam necesse est. Summa quoque felicitas eius alia ratione contingit, quod Apennini perpetuis iugis per medium tendentibus, assurgens, vtrinque fructiferos colles, itemque campos habeat, ideoque nulla parte non simul & campestribus & montanis fruatur bonis. Adde lacuum & fluuiorum amplitudinem ac numerum, frigidos calidosque fontes, quos ad mortalium salutem munifica parens natura, pluribus in locis comparauit. Quid metallorū varietas? quid alimentorum pabulique mortalibus à pecori parati copia? quid frumentum vbertas, generositasque? quo tandem morari queat opere? Nationes inter amplissimas, & ipsam Græciam, siæque partes excellentissimas consistens media, ob dotium & virtutum præstantiam, nomine deum electa videtur, quæ sparsa terrarum congregaret imperia, facultatemque ad id vicinitas dedit. Hæc ex Strabone: Verūm vt ipsius Italæ laudes, qualitatemque vna aboluam, visum est Gulielmi Kyriandri interpretis doctissimi, Leandri præconium de ea h̄ic ascribere. Is nūhi (inquit) id pace gentium mundi reliquarū dicere liceat. Italiam videre atque cognoscere, in primis esse operæ pretium: Nam si varias imperiorū formas, si bene, melius, atque optimè constitutas respuestas, si leges diuersas, si præclaros homines & ingenia, disciplinarum etiam & artium omnium alumnos, si morum non modo

optimorum, sed etiam pessimorū exempla, si corruptelas, montium asperimaque iuga, conditiones agrorum varias, facultates omnium rerum, & contra virtutum incitamenta diuersa, si mortalium numerum dissimiles vultus, exercitia penè innumerabilia, si regiones cultissimas, deserta quoque montium, asperimaque iuga, conditiones agrorum varias, facultates omnium rerum quæ terra cōtinet, inexplorabiles, si portus nobilissimos, & littora multorum marium vndis circumfusa, Ciuitates pulcherrimas, ædificia magnificentissima, nouarum vrbiū res florentissimas, veterum miserandas reliquias, totius antiquitatis vestigia, virtutum cunctarum trophæa, vitorum omnium monumenta, naturæ operum varietatem infinitam. breuiter quicquid excogitari queat, si desideres, in Italia ni sit, extra Italianam haud quærendum crediderim. Haec tenus Kyriander: Fluminibus rigatur Italia plurimis, ac penè innumerabilibus, quorum præcipua sunt Tyberis, & Padus, Arnus, Vulturens, Lofatus, Icfernus, Sangueus, Piscarus, Druentus, de quibus in reliquis quoque suo loco traditur. Mons Italæ totius præcipuu est Apenninus, quem sic dictum ferunt ab Apo prisco Duce, qui totam Italianam deuicit. Perpetuum montis huius iugum instar est Italæ dorsi, quod elatum Italianam deuicit, per median regionem sensim incedens, tandem in duo cornua diducitur, alteroque Siculum, altero Ionium mare respicit. Incipit autem Apenninus ab Alpibus Liguriæ, perpetuisque iugis Italianam medium interfecat, usque ad Anconem. Cum verò Arimini & Anconis loca contigerint, Iapygiæ latitudinem à mari ad mare terminant, rursusque flexu totam regionem in longū secant, usque ad Picentes & Lucanos, nec multum ab Adriatico distant sinu. Cum verò Lucanis appropinquant, ad alterum inclinantur mare, debinc per Lucanos & Brutios tendunt ad Leucopetram agri Rhogini terminantes. Sylvarum, Thermarum, ac Minærarum singulas suis locis commemorabimus. Terminorum Italæ variam rationem post quam id nomen inuictū fuit apud authores inueniuntur. Primos Italæ fines Dionysius Halicarnasseus memorat, Neptuniam in littore Tyrrheni maris, & Tarentum. Strabo Fretum, Siculum, & amnem Aesim, ac deinde Rubiconem: Sed posterioribus seculis hi statuti. Flumen Varus, inde linea per Alpes Coëtias, montem Adulā, Alpes Rheticas, adiunctaque iuga. Porro ad amnem Arsiam, Histriæ terminum. Hoc unum latus. Cætera mare Adriaticum, Ionium, Siculum, Tyrrhenum ac Ligustum, ab Occasu Alpes, quæ Galliæ, Italianaque separant, ab ostio Vari usque ad Adulam montem hærent. Incipit autem ab Occasu sub gradibus longitudinis 27. minut. 5. vbi Genua vrbs, desinitque in Oriente sub longitud. graduum 42. minut. 17. vbi Hydruntum. A Meridie initium sumit sub latitud. graduū 37. minut. 42. vbi locus qui incolis Capo delle Arme dicitur. Et in Septentrionem extenditur, usque sub latitud. graduū 45. minut. 45. vbi Belgradum Fori-Julij. Itaque sub medium quinti climatis, quod est per Rhodum usque ad initium septimi, quod est per medium Pontum Euxinum. Ita ut parallelus eius Australis sit 11. vbi dies artificialis prolixior horarum 15. & $\frac{1}{2}$. Tota verò hæc graduum distantia complectitur in longitudine quidem ab Occasu in Ortum millaria Germanica quidē 179. seu Italica 716. In latitudine verò. i. à Meridie in Septentrionem Germanica 119 $\frac{1}{2}$. vel Italica 478. hoc verò h̄ic monemus sumpsiſſe nos totam hanc intercapelinem inter prædicta duo loca, quorum alter in Austrum maximè, alter in Septentrionē vergit, alioquin certe nullibi hanc Italica latitudinem inuenias. Siquidem maximam latitudinem authores tradunt quadringentorum decem millium non amplius passuum, inter duo maria superum & inferum: vel Adriaticum & Ligusticum, ac amnes Arsiam atque Varum: Atadiam quæ ferè circa urbem Romam, ab ostio Aterni amnis, ad Tyberina ostia centum triginta fenum. Sed arctissimam inter Pontū Magnæ Græciae, nunc Calabriæ, qui Annibalis castra dictus, & Thyrrenū pelagus, etenim ibi non amplius quadraginta millia colligere.

REGNUM NEAPOLITANUM.

Neapolitanum regnum à Neapoli nobilissima Campania fælicis vrbe, vbi horum regum sedes est, appellatione sortitum est, ac pro variarum in ea regionū modo varijs etiā antiquitus nominibus appellabatur, priusquam in hāc imperij formam, quæ hodie est, deuenisset, hac enim ætate nouem vel opulentissimas amœnissimasq; totius Italæ regiones complextit: Eæ sunt, Latij pars, Cāpania fælix, Lucani, Calabria, Magna Græcia, Salētini, Apuli Peucetij, Apuli Daunij, & Aprutium, quas nos suo ordine quoad commodissimū fieri poterit, prosequemur. Latium tamen quia in territorij Rōmani descriptione enumerauius, non est quod hic repetamus. Quare Campaniam fælicem nunc aggrediamur. Campaniā igitur dictam volunt, vel quod Campestribus se locis pandat, vel à Capua nobilissima, opulentissimaque quondam vrbe. Cuius Incolæ Campani dicti sunt, vocata etiā Campania antiqua, vti à noua Cāpania Romana quæ Latium est, distingueretur: Fælix verò ab huius oræ fælici beataque amœnitate. Postrema successit appellatio, terra laboris, quæ nunc in vsu vulgi est, quod ager regionis commodissimè facilimeque colatur & aretur: Nam id laborare sua lingua dicunt Itali, quidam tamen à campis Leborinis deductam volunt appellationem, quos Plinius Capuæ vicinos memorat. Hāc terram varijs temporibus variæ coluere gētes. Primum enim Opicos cognomine Ausones Campaniam tenuisse Strabo prodidit. Ausones deinde Oscī subegerunt, eos Cumani eiecere. Cumano magna parte pepulerūt Thusci, eos deinde exegere Samnites, hos ad ultimum populus Romanus debellauit. A Vulturno ad Sarnum usque flu. tenuerunt Cumani. Picētinorum verò ager, qui hodie Principatus appellatur, fines habuit ab Occasu Campaniam, à Septēt. Hirpinos, ab Exortu Silarum amnem & Lucaniā, à Meridie mare Tyrrhenum: utraque tamen provincia ad Campanianī pertinet. Cuius ciuitas Neapolis regni caput, vnde & nomē habet, vbi Principes illustresque viri summa frequentia cōcurrunt: Etenim uniuersi fermè regni quod inter Adriaticū & Tyrrhenum mare ab amne Truento, & Fundis, usque ad Fretum Messanæ continetur, partē Samnitium totam Apuliam, Calabriam, Lucaniā, Campaniamq; fælicem amplectens. Principes & Reguli maiorē anni partem hac in vrbe exigunt, ædesque splendidissimas ferè omnes habent: vnde Principum, Ducum, Marchionum, Comitum, Equitum, Doctorum, Barronum, ac nobilium hominum, & eiusdē conditionis mulierum plena confertaq; Neapolis est. Vrbs ipsa spacium amplectitur magnū, inter mare amœnissimosque colles ædificata magnificè, in cœnibusque firmissimis consupta, munitaque. Aedes cum diuorum tum hominum ornatisssimas ac splendidissimas, arces penè invictas habet. Inter hæc præcipua sunt D. Clari templū cum Virgineo, opus mirabile: deinde est insigne D. Dominic: Fanum, Templum Cathedrale, quod Episcopiū vocant. Aedes præ ceteris amplissimæ sunt Ducis Grauinēsis, item Salernitani Principis. Viae ciuitates perelegates, directaetæq;. Curiæ quaternæ, quas Sedes appellant, Capuana, Nidenis, Montana, Diuīque Gregorij, quo Principes, Duces, Marchiones, omnesque ceteri ordines ad consultandum communiter, ac de Rebus publicis conueniunt. Arces fortissimæ sunt. Castellum nouum, Capuanum, concilijs nunc habendæ attributum. Castellum Oui, modico extra vrbē spacio in scopolu (Meagrū veteres appellabāt) cinctum mari. Castellum Santemerense in rupe, in cœnibus vrois imminente. Extra muros Australi parte moles in mari, opus arte summa factum conspicitur, ad Portus commoditatē atque tutelā, nauibus ex omnibus orbis partibus perpetuò pleni. Gymnasium etiā omnium disciplinarum Neapolis habet à Friderico secundo Imperat. Augusto fundatum, ac amplissimis prærogatiuis ornatum, ad quod studiorum ex toto regno maximus fit concursus. Extra hanc ciuitatem ager amœnissimus & iucundissimus est, in cuius cōmendatione laudeq; nos cōmorari vetat breuitas, dicetur tamen in cōmune tum huius, tum reliquorum qualitas suo ordine. In Picentinis Amalphis vrbs est mari propinquā, à qua ora Amalphica dicitur, cuius Incolas magnetis usum nauigatibus interdiu noctuq; familiarē, adeoq; necessarium, reperiisse ferunt. Est & in eadē ora Salernum antiqua ciuitas, à mari mille pass. Vrbis principatus titulo ornata. Gymnasium quoq; disciplinarū omnium habet, reliquarum vrbium enumeratione, quemadmodum & ab antiquitatibus & reliquijs excisarū vrbium, quæ cum in hac parte, tum toto hoc regno pene infinitæ sunt, abstinentem breuitatis causa, qui illa requirit, ex Leādro Alberto, vnde hæc quoque sumpsimus, Blondo, Litio, ac alijs petat. Regionē hanc per se supra cōmendationis, ac omnii laudū dignitatē esse, propter omnium rerum in eo præstantiā excellentiamq; dubitare haud oportet. Halicarnasseus tribus anni cuiusque tēporibus, Vere, A Estate, Autumno, fructus in ea colligi, se oculis vidisse testatur, & Strabo scriptum se reperiisse dicit, quibusdā Cāpania locis, Zeam frumenti specie iterum eodē anno feri, tertioq; panicum, sed & quarto holera eodē in aruo semina. Zeam nonnulligenus id purat, quod vulgo Speltam vocat, alijs far placet. L. Florus, omnium inquit, non modò Italia, sed toto orbe terrarū pulcherrima Cāpania plaga est, nihil mollius cœlo: denique bis floribus vernal, nihil vberius solo. ideoq; Liberi Cererisque certamen dicitur. Nihil hospitalius mari. Hic illi nobiles portus, Cietta, Misenus, & repentes fontibus Eaiæ. Hic amicti vitibus montes, Ganicus, Falernus, Massicus, & pulcherrimus omniū Vesuvius, ætnæ ignis imitator &c. Circumscribitur autem Cāpania, hoc modo ut ab Oriente Silarus, & pars atri Sānitium, à Meridie mare Tyrrhe-

num, ab Occasu Liris seu Gargilio, à Septentrione latera claudant, atq; hæc in vniuersum de Cāpania dixisse satis sit, dicēda iam Lucania. Altera itaque huius regni regio est Lucania, eam sic dicta putant, quod regio lucenti cuidā steilæ directa subiaceret. Alij Lucium quendam Samnitium ducē eius authorē tradūt, qui primò lucum hoc situ incoluerit, hodie Basilicata vulgo dicitur. Hæc regio, id nomen quo tēpore, quaque occasione natū sit, negat se reperiisse Leander. Hanc verò orā Strabo Pliniusq; authores sunt Pelagos, Oenotrios, Italos, Morgetes, Siculos, Magnæ Græciae populos, nouissimè Lucanos tenuisse. Huius regionis nobilis vrbs est, Policastrum, circa mediū Paſtani sinus ædificata, ac Ducatus titulo ornata. Itemque Copacia ciuitas olim admodū frequens ac opulenta, tituloque ducatus insignis, ceterū hac ætate propemodū deserta propter alluviones. Regio ferè mōtosa est vniuersa, ideoque propter vias diificiles & horridas, nemorumque saltus, latrocinijs habetur infesta. Lucanorū autē fines sunt ab Occidente Silarus amnis, Cāpaniæ limes, à Meridie mare Tyrrhenum, ab Oriente flumen Laus & Erutij, Magnæque Græciae pars, à Septent. Peucetij in Apulis, cum Hirpinorum parte. Sequitur vt de Brutis d̄fferamus, regni huius tertia regione Brutiorum nomē inde natum putat Strabo, quod cūm hi olim Lucanorum pastores ac servi essent, aufugerint, sefē q; pro liberis gesserint, Lucani autē rebelles & fugitivos Brutios appellant. Trogus autē asserit sic dictos à Brutia muliere, quæ Castellū Prædonum Dionysio Siciliæ Tyranno prodiderat, quo loco concurrentibus deinceps pastoribus noua vrbs constituta est, cuius Incolæ Brutios se ex nomine mulieris vocauerint. Dicta quoque olim est Oenotria priscis. Regio nunc vna cum Magna Græcia Calabria vocatur. Originē huius appellationis vnde sit, nō cōstat, quanquā Magnæ Græciae partē Salentinis adhærentem ad Ioniū æquor, circa Iapygium extreum Italia pro montorium Calabros olim tenuisse legatur, eaque pars Græcis etiam Messapia aliquādo vocata ab eorum Duce. Chones quoque Oenotria gens non oblitera hanc regionē aliquādo tenuisse feruntur. Vrbes in ea sunt Nocera, & S. Euphemia ad sinum Hipponiatis. Itē Paula oppidū in Napetino sinu litore ab hoc oppido Paula, usque ad Sancteuphemia probatissimū Coralium inuenit. Deinceps est Croptia pulcherrima ciuitas, & post fretum Mamertinum Scyllæum promontoriū, seu scopulus Scyllæus, sub quo promontorio Scylla nominatissimus apud omnes scriptores locus est, à quo tum ipse scopulus, tū propinquā nauium statio nomē habet. Circa hæc quoque promontoria Charybdis nominatissima scriptoribus, ad Siciliā est, nauigatibus admodū infesta. Caput verò ac Metropolis Brutorū est Consentia, penè circa declivitatē Apennini montis sita. Vrbis cum primis hac ætate nobilis, opulenta ac honesta. Mediterranei tūmē Brutij Incolæ plerūq; ie fortunis inopes, moribus agrestes sunt, speluncis fermè, rudi admodum opere in montis excavatis habitat, absque caminis, itemque cloacis, ad alui sordes exonerandas. Nec eiusmodi secessibus in vicis oppidisque solūm, sed etiā in præcipuis vrbibus vulgo carent, quin etiam ostiorum ferè cloacæ in illis antris, vti plerunque sunt vicorū & oppidorū habitationes, à ligno fabricantur. Tota ferè hæc, tum Brutiorum, tum Magnæ Græcia regio, quæ vno nomine Calabria vocatur, montibus ac vallibus fructiferis & conuallibus amœnis cōstat. Triticum, hordeū, aliaq; frumenti genera. Vinum itē varium, oleū, fucus, aliosq; ie fructus nobilissimos: Succharū, miel, ceram, salem natuum, factitiumque, sed & aurum, argētum, lanā, goffyptium, crocum habēt, aliaq; similia. Serico tam abundat, vt in hac vna regione non minor eius quantitas, si conferatur, quā in omni Italia reliqua fiat. Hic līni canabisque summa copia, quā in etiā de cœlo māna pluit, res profectō admirabilis. Brutiorum autē fines hi sunt, ab Occasu Laus, itemque Lucani, à Meridie mare Tyrrhenum & fretum Siculū, ab Oriente pars Adriatici maris, à Septentrione Magna Græcia cum amne Grathi, nunc Magna Græcia perlustrāda venit. Id verò nominis huic regioni, alijs Aborigines, alijs Brutios indidisse tradunt, quod cum hīc, tum in Lucanijs, Brutisq; Græci ad nouas sedes quaredas patia digressi, diu considerint, vel vt nonnulli referant, ab ipsi Græci sic dicta propter Italia nobilitatem & excellentiā, ob quam ipsi han eūs partē patrijs sedibus reliktis, frequētissimè conferderat. Nunc verò vna cum Brutis hæc Italia pars eodē vnoq; nomine Calabria vulgo nuncupatur. Hæc itaque loca olim Græci tenuere, Tarentini, Metapōtini, Crotonenses, Locriq; Cisalpina verò eius Galli. Nominantur verò & in hoc tractu Epizephyrij ab eiusdē nominis promontorio sic dicti, quod in agro locorum est portu oportū ad ventos ab Occaso spirantes patente Zephyrum scilicet. Vnde nominis etiam origo, qui præsertim circa hoc promontorium spirat, ab ineunte Vere, ad AEstatis usq; fine horis promeridianis ingenti iucunditate. His circa Neethum flu. propinquū fuere Iapiges, qui ea loca primi tenuere. Vnde Iapigia regioni nomen fuit. Locri olim Italæ flos cum abundātia opū, tum hominum omnibus rebus excellentium frequentia, eratque primariū in hac vrbe literatorum ac studijs deditoru Gymnasium. Eius exigua vestigia nunc vix supersunt, vbi Palepolis, eodem tractu Croton vrbs fuit quā in primis Milo Pythagoræ discipulus, robo corpore corporis omniū Athletarum longè præcipius illustravit. Fuit & Sybaris vrbs opibus & portia egredijs florēs. Verūm ingentem illā opum vim, cronia delitijs atque luxu diffuebat Sybaritæ, spacio dierum 70. contra Croteniatas belligerantes profuderunt, à quorum gula proverbum natum Sybaritica mensa. Eo verò tempore vrbe euersa haud procul e loco noua vrbs condita

